

УДК 331.556.4

DOI: 10.24144/2218-5348.2020.1(21).118-129

*Ганна Цімболинець,
асистент кафедри міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(м. Ужгород, Україна)*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Статтю присвячено аналізу соціально-економічних аспектів міграційної політики країн Європейського Союзу. Розглянуто основні нормативно-правові документи, які регулюють міграційні питання на рівні ЄС, а також здійснено короткий екскурс щодо міграційних процесів, які відбувалися в Європі протягом 1950-х-2008 рр. Визначено основні передумови та потреби в проведенні політики по залученню трудових мігрантів, однією з яких є визнана на рівні ЄС демографічна криза, яка негативно впливатиме на подальший соціально-економічний розвиток Європейського Співтовариства. Здійснено аналіз законодавчих та економіко-організаційних заходів найбільших країн-реципієнтів трудових мігрантів в ЄС – Польщі та Німеччини.

Ключові слова: *міграційна політика, Європейський Союз, демографічна криза, Польща, Німеччина.*

This article "Socio-economic Aspects of European Union Migration Policy" is devoted to exploring the features, prerequisites and socio-economic factors that encourage developed EU countries to implement measures to attract third-country migrants. For this purpose, a brief overview of the geography of migration processes that took place in Europe from the time of the formation of the European Union to the time of its full functioning was carried out. Following the final formation of the Union in 1992, basic legal acts were adopted that outlined the general rules and procedures for migration, but each country resolves the main issues related to the economic aspects of migration. In 2015, one of the most important issues that will affect the future development of the EU was raised, namely the demographic crisis that affected almost all countries, and the importance of which began to be discussed at a high political level. Through numerous studies of the population and labor markets, it has emerged that the rate of natural increase of population in Europe is extremely low, and because of the increase in life expectancy of Europeans, the retirement age may exceed the economically active population in the near future, which will put a heavy strain on the pension, tax and social systems. The largest recipients of migrant workers in

the EU Poland and Germany have long been aware of the need to respond to the growing demographic crisis and implement appropriate policies. Poland has undertaken a range of measures to minimize bureaucratic and permitting procedures for the employment of foreigners, and has introduced numerous economic incentives and benefits for migrants studying and working in Poland. As a result, millions of migrants support the Polish economy and the competitiveness of Polish businesses in European markets, and the contribution of migrants to GDP growth is highlighted by the country's leading economic institutions. Germany is pursuing a slightly different policy, but the adoption of the new migration law has proved that the country is already suffering from a shortage of manpower. Major forecasts from leading scientific institutions in the labor market indicate that Germany needs 200-400 thousand migrants annually to support economic growth. Although the analysis of the law shows that only skilled workers can obtain a work permit, but the situation may change in the near future, as the policy is prudent and gradually giving access to markets. General scientific methods were used in the article: analysis, synthesis, induction, deduction, statistical analysis.

Keywords: *migration policy, European Union, demographic crisis, Poland, Germany.*

Постановка проблеми. Зростаюча демографічна криза та брак трудових ресурсів у розвинених країнах ставлять під питання можливості майбутнього економічного розвитку та створюють ряд проблем на ринках праці, що потребують термінового реагування. Мігранти як основне джерело поповнення людського капіталу вже давно стали невід'ємною частиною суспільства цих держав, але економіки динамічно розвиваються, потреба в нових працівниках зростає майже щорічно. Тому основним питанням, яке стоїть сьогодні – це правильне та виважене регулювання міграційних процесів, що дасть можливість уникнути в майбутньому негативних наслідків для соціально-економічного розвитку країн та зберегти їх високу конкурентоспроможність на міжнародній арені.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості міграційної політики Європейського Союзу стали предметом вивчення українських науковців, таких, як К. Ніколаєць, О. Малиновська, О. Лаба, Т. Нагорняк, О.Пачос., А. Гайдуцький. Сучасні тенденції міграції до країн ЄС досліджуються як українськими інформаційними виданнями Укрінформу, Кореспондент.net, Політична критика, Мінфін, Український інститут майбутнього, так і провідними європейськими науковими установами, політиками та економістами.

Мета статті. Основною метою статті є аналіз соціально-економічних аспектів проведення міграційної політики розвиненими країнами ЄС,

визначення основних передумов, факторів та процесів, які спонукають залучати нові потоки трудових мігрантів.

Результати дослідження. Перетворення європейських країн з донорів мігрантів на реципієнтів відбулось на початку 1960-х років в північно-західній частині та протягом 1980-х років в південній частині. Міграційний перехід в Центральній Європі (в таких країнах, як Чеська Республіка, Польща, Угорщина) почав відбуватися лише на початку XXI століття.

На початку 1960-х років у західноєвропейських країнах спостерігалось значне економічне піднесення, створення нових виробничих потужностей та розвиток всіх галузей економіки спричинило нестачу робочої сили в цих країнах. Для того, щоб заповнити робочі місця, країни почали залучати трудових мігрантів з Південної Європи, кількість яких на той час становила приблизно 7-10 млн. чоловік. З часом коло країн-донорів робочої сили збільшувалось, і вже в 1970-х роках у регіоні працювало багато вихідців з Північної Африки та Близького Сходу, а також більш віддалених колишніх колоній. Внаслідок деколонізації, завдяки репатріації до Європи повернулось ще близько 7 млн. чоловік – європейців, вихідців з метрополій та їх нащадків. Всі заходи щодо залучення мігрантів здійснювалися в рамках цілеспрямованої політики.

Нафтова криза 1973-1974 рр. зменшила потребу в робочій силі, тому правила імміграції стали більш жорсткішими, а також були запроваджені програми по поверненню трудових мігрантів додому. Але це не зменшило кількість мігрантів, а тільки змінило природу їх перебування, короткострокова сезонна міграція переросла в довгострокову з перевезенням сімей мігрантів до країн Європи та збільшенням населення за рахунок великого природного приросту (в сім'ях мігрантів зазвичай народжувалося більше дітей). Змінився і склад міграції, вихідці з Південної Європи почали повертатися додому, адже в їх країнах почалося бурхливе економічне зростання, натомість міграція з неєвропейських країн залишалася інтенсивною.

Поступово змінювалась і географія розміщення мігрантів в Європі, передусім через те, що країни Північно-Західної Європи почали уводити жорсткіші правила імміграції, великі потоки мігрантів із Східної Європи (Польщі, Чехії, колишньої Югославії) прямували до Південної Європи, яка на той час відчувала дефіцит робочої сили, а завдяки потужним традиційним зв'язкам до Великої Британії все ще прямували мігранти з Індії та Пакистану, до Франції – з Алжиру, а до Бельгії з Конго.

Міграційні процеси 2000-х років характеризуються внутрішньою міграцією між країнами ЄС, адже в 2004 році після чергового розширення ЄС велика кількість населення Литви, Латвії, Словаччини та Польщі переїхала до країн Західної Європи. Світова криза 2008-2009 років спричинила уповільнення міграційних процесів, але це перш за все стосувалось

внутрішніх міграційних процесів, міграція з третіх країн скоротилась ненабагато.

Оптимізація міграційних процесів набула надзвичайно важливого значення для соціально-економічного розвитку будь-якої країни світу. На сьогодні міграційні потоки до країн Європейського Союзу залишаються стабільно високими, старіння населення, нестача робочої сили та низький рівень природного приросту населення зумовили Європейський Союз та країни-члени проводити сприятливу міграційну політику по залученню мігрантів з третіх країн, які приїжджають з метою працевлаштування, навчання, возз'єднання сімей, тобто всіх мігрантів, які потенційно можуть працювати на благо економіки, платити податки, вносити свій вклад в процвітання та розвиток європейських економік.

Співробітництво країн-членів ЄС щодо питань регулювання міграції почалося з 1985 року, коли була підписана перша Шенгенська угода, яка втратила на сьогодні чинність, та друга Шенгенська угода 1990 р., Дублінська конвенція 1990 р, Маастрихтський договір 1992 р., Амстердамський договір 1997 р., Лісабонський договір 2009 р. та ін. Основні нормативно-правові акти, які встановлюють основні правила перебування громадян третіх країн на території ЄС, було прийнято на наднаціональному рівні Європейською Комісією, Радою ЄС та Європейським Парламентом: Директива Ради 2003/109/ЄС від 25 листопада стосовно правового статусу громадян третіх країн, які тривалий час (не менше 5 років) безперервно проживали на території країн – членів; Директива Ради 2003/86/ЄС від 22 вересня 2003 р. про право на сімейне возз'єднання; Директива ЄС 2016/801 Європейського парламенту та Ради від 11 травня 2016 р. «Про умови в'їзду та перебування громадян третіх країн з метою проведення наукових досліджень, навчання, волонтерства, обмін учнями або участі в освітніх проектах, au pairing»; Директива 2014/36/ЄС Європейського парламенту та Ради від 26 лютого 2014 року «Про умови в'їзду та перебування громадян третіх країн з метою працевлаштування на сезонних роботах»; Директива 2014/66/ЄС Європейського парламенту та Ради від 15 травня «Про умови в'їзду та перебування громадян третіх країн в рамках внутрішньокорпоративних трансфертів» та ін.

Ці нормативно-правові акти визначають основні засади міграційної політики на рівні ЄС, але кожна держава має право самостійно здійснювати регулювання економічної міграції відповідно до своїх потреб та можливостей.

Численні проблеми, що пов'язані із старінням та зменшенням економічно активного населення, є характерними для всіх країн-членів, адже згідно з дослідженнями впливових європейських науково-дослідних установ, і Європейської Комісії зокрема, чисельність європейського населення буде зменшуватися великими темпами і до 2050 року ЄС потребуватиме 50

мільйонів мігрантів. Так звана «демографічна бомба сповільненої дії» матиме значний вплив на навантаження на соціальне забезпечення, на ринки праці, на податкову систему, на рівномірність розвитку окремих регіонів, адже збільшиться кількість осіб, яких потрібно буде забезпечувати за рахунок державних коштів, а кількість платників податків зменшиться. До того ж, це може негативно вплинути на інвестиційні потоки та створення нових виробничих потужностей, оскільки буде катастрофічно бракувати робочої сили.

Питання старіння європейського населення активно почали обговорюватися в 2015 році під час кризи біженців, багато європейських політиків наголошувало на необхідності залучення мігрантів для того, щоб підтримувати європейську систему соціального забезпечення. Цього ж року Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун, виступаючи в Брюсселі, зазначив, що для того, щоб заповнити дефіцит робочої сили та зберегти позитивну економічну динаміку, Європі просто необхідні мігранти. Прем'єр-міністр Іспанії Жозеп Борель у 2018 році також наголошував на тому, що ЄС необхідні мігранти, якщо він не хоче перетворитися на «континент старих», а нещодавно президент Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн призначила віцепрезидента з питань демократії та демографії, який повинен проводити публічні обговорення про старіння європейського населення та чи може це в майбутньому позбавити громадян ЄС соціального забезпечення та інфраструктури. Трьохрічне дослідження Єврокомісії стосовно демографічного майбутнього ЄС показало, що мігранти не створять значного впливу на старіння європейської нації, адже новоприбулі громадяни теж з часом старіють, тому середній вік в Європі продовжуватиме зростати. Тобто залучення мігрантів матиме позитивний вплив тільки в короткостроковій перспективі та стабілізуючий вплив у довгостроковій. Але не спростовується і твердження, що без мігрантів ситуація на ринку праці може стати критичною.

За останні кілька років у розвинених європейських країнах можна спостерігати виважену та раціональну міграційну політику, яка сприяла залученню мігрантів з третіх країн. Найбільшими реципієнтами трудових мігрантів в Європі є Польща, Німеччина, Великобританія, Франція, Італія, Іспанія та Швеція, які щорічно видають сотні тисяч дозволів на перебування в країнах за різними напрямками та причинами. Розглянемо міграційну політику Польщі та Німеччини, їх особливості, передумови та основні наслідки.

Так, Польща відчуває дуже гостру потребу в трудових ресурсах через те, що після приєднання до ЄС велика кількість працездатного населення виїхала до країн Західної та Північно-Західної Європи, а та частина, яка залишилась, не може забезпечити всі економічні потужності робочою силою. До того ж у Польщі, як і в більшості країн-членів, спостерігається загальна

тенденція старіння населення. За даними Європейської Комісії до 2060 року населення країни зменшиться до 5 мільйонів, до того ж вік кожного третього поляка становитиме 65 років і більше, тому до 2025 року країна потребуватиме ще 1,5 мільйона мігрантів.

Порівняно з іншими країнами ЄС Польща має досить ліберальне міграційне законодавство та відносно легкий доступ на ринки праці. Для того, щоб отримати робочу візу, достатньо подати в посольство декларацію про працевлаштування від роботодавця, після чого мігрант може працювати в країні протягом 6 місяців. До того ж, наприклад українці, мають право приїхати до Польщі по біометричному паспорту і шукати роботу на місці. Сегменти ринку, які найбільше потребують працівників, це: промислова переробка, будівництво, адміністративні послуги та підтримка діяльності, транспорт і логістика.

Середні заробітні плати в Польщі є поки нижчими, ніж у країнах Західної Європи, але набагато вищими, ніж у країнах, що розвиваються, та коливаються від 1500 до 3500 польських злотих, що еквівалентно 324,73 та 757 євро відповідно.

Нині в Польщі перебувають мільйони мігрантів, з яких велику кількість (приблизно від 1,5-2 мільйонів осіб) становлять громадяни України через географічну близькість, спорідненість мов та культур. Дослідження економістів Центрального банку Польщі, а також Вищої школи торгівлі стверджують, що українські мігранти роблять великий внесок у зростання ВВП країни – в 2015 році -0,3 %, в 2016 році -0,6%, в 2017 році – 0,7%, а в 2018 році -0,3%.

Зазвичай міграцію до Польщі розглядали як трудову міграцію зрілих чоловіків, які виїжджали на досить короткі терміни, щоб заробити достатню кількість грошей. Але за кілька останніх років ситуація докорінно змінилась, адже більшу частину мігрантів становить молодь віком від 21 до 30 років, а також від 30 до 40 років. Можливо певних заохоченням для молоді стала норма, яка передбачає зміну сплати податків на доходи фізичних осіб віком до 26 років, які мають дохід 85 тисяч злотих на рік.

Змінюється й тривалість міграції, дедалі частіше сезонна трудова міграція переростає в постійну. Це можна простежити на прикладі українських мігрантів, для обрахування яких польські експерти використовували мобільні додатки. У ході дослідження було виявлено, що 1,5 мільйона осіб у Польщі завантажили на свій смартфон російськомовні чи україномовні мобільні додатки, а у 2019 році 12% українських жінок завантажили додатки для планування сім'ї. В свою чергу, Посольство України в Польщі надало інформацію, що у 2019 році ним було видано майже 3000 довідок про народження громадян України в Польщі. За підрахунками місцевих експертів, у 2019 році українці витратили в Польщі 2 мільярда злотих, що на 1 мільярд більше, ніж у 2018 році. Ці дані свідчать

про те, що дедалі більше українців приймають рішення залишатися там надовго, тобто відбувається вже не просто трудова міграція, а справжня асиміляція українців у польське суспільство.

Для отримання таких результатів уряд Польщі доклав значних зусиль та провів виважену міграційну політику, зокрема:

- Було спрощено процедуру отримання громадянства. До 2012 року право надання громадянства належало винятково президенту, а від 2012 це право перейшло до представника місцевого уряду – воєводи. До того ж, отримати громадянство може іноземець, який на підставі дозволу на перебування проживає в Польщі протягом 3 років, має стабільний дохід та житло (до прикладу, для того, щоб отримати громадянство Швейцарії, необхідно проживати в країні мінімум 10 років, а останні 3 роки проживати в конкретному населеному пункті), також у Польщі жодним нормативно-правовим актом не заборонено подвійне громадянство.

- Впроваджено закон про карту поляка, що став одним із стратегічних кроків по залученню мігрантів із СНД та Балтії. Громадяни цих країн, які мають польське коріння чи підтвердження членства в товариствах польських національних меншин протягом 3 років, мають право отримати карту поляка. Цей документ надає значні привілеї, а саме можливість перебування на території Польщі без дозволу на роботу, можливість легального працевлаштування, ведення бізнесу, безкоштовного медичного страхування, до того ж власник картки може отримати громадянство, проживавши в країні всього 1 рік.

- Законом передбачено спрощений порядок щодо возз'єднання сімей, а також відкрито пенсійну систему накопичення, завдяки якій іноземці можуть робити пенсійні накопичення.

- Проведено масштабні рекламні кампанії по залученню іноземних студентів. Іноземні студенти є чудовим джерелом поповнення людського капіталу країни. Наприкінці 1990-х – на початку 2000-х польські університети розгорнули масштабні рекруторські кампанії та запропонували іноземним студентам багато привілеїв, таких, як легке оформлення документів, можливість працювати під час навчання, стипендіальні програми. Як показали численні опитування студентів, більшість з них не планує повертатися в країну походження, а збирається залишатися і будувати професійну кар'єру в Польщі. Це дає підставу вважати, що саме іноземні студенти в майбутньому становитимуть велику частку інтелектуального та висококваліфікованого людського капіталу Польщі.

Зазначені та багато інших заходів стимулювали численні потоки трудових мігрантів до Польщі, які надалі охоче інтегруються і залишаються там або на довгий період часу, або назавжди, створюючи сім'ї, народжуючи дітей та започатковуючи власний бізнес.

ФРН завжди була надзвичайно привабливою країною для мігрантів та студентів, адже у вищих безкоштовне навчання, а умови праці та заробітні плати одні з найвищих в Європі. Ця країна не стала винятком, тут, як і в більшості європейських країн, спостерігається справжня демографічна криза. Рівень народжуваності стабільно падає протягом довгого періоду часу, а потужна німецька економіка потребує дедалі більше кваліфікованих кадрів. Цей факт змушує навіть консервативних політиків переглядати свою позицію стосовно мігрантів.

На необхідності залучення трудових мігрантів наголосила канцлер Німеччини Ангела Меркель у своєму офіційному зверненні до громадян, в якому зазначила, що бізнес не може бути успішним без достатньої кількості кваліфікованих кадрів, а до уряду неодноразово звертались представники великих підприємств з проблемою нестачі працівників. Як зазначає канцлер, стратегія німецького уряду включатиме такі складові: використання наявних внутрішніх трудових ресурсів, підвищення їх кваліфікації, залучення працівників з інших країн ЄС та залучення працівників з третіх країн.

Дефіцит робочої сили на сьогодні оцінюють в 1,2 мільйона, адже за даними Інституту дослідження ринку праці та професій в Німеччині сьогодні існує близько 1 мільйона незаповнених вакансій, а на нестачу трудових ресурсів скаржаться близько 40 % всіх німецьких підприємств. Рівень безробіття в 2019 році становив 5,3%, а зайнятість становила 45 мільйонів осіб, що є відповідно найнижчим та найвищим показниками з 1990 року.

Найбільший дефіцит відчувається в таких галузях, як: інформатика, математика, природничі науки і техніка, ремісництво, будівництво, медицина, догляд за хворими та людьми похилого віку, готельний та ресторанний бізнес, вантажні перевезення.

Наукові установи ФРН у сфері ринків праці та міграції активно проводять наукові та аналітичні дослідження, в яких визначають потребу в мігрантах та поповненні трудових ресурсів на ринках праці. Так, науковці з Інституту досліджень ринку праці в Нюрнберзі виступають з прогнозами, що через 20 років кожен 3-й житель ФРН матиме іммігрантське походження, а в мегаполісах ця цифра досягне 70%. Німеччина потребує від 200 до 400 тисяч мігрантів щорічно, щоб підтримувати економіку, тому вже до 2030 року 35-40% населення країни буде мігрантами або матиме міграційне походження. Дослідники Фонду Бертельманна оприлюднили свої прогнози, в яких розраховано, що до 2060 року ФРН потребуватиме 260 тисяч додаткових працівників щорічно. Очікується, що близько 114 тисяч працівників приїжджатимуть з країн-членів ЄС, а ще 146 тисяч будуть вихідцями з інших країн.

Для відповіді на наростаючі виклики німецька влада прийняла «революційний» закон, який значно спростив доступ на ринок праці. За оцінками міністра економіки Петера Альтмаєра він принесе значні

економічні вигоди, а саме – підвищення показників економічного зростання на 0,5-1% та підвищення конкурентоспроможності Німеччини на світовій арені.

Новоприйнятий закон про імміграцію кваліфікованої робочої сили, який вступив в чинність 01 березня 2020 року, фактично відкриває ринок не тільки для висококваліфікованих працівників, а й для осіб з професійною освітою, яка визнана у ФРН. Від попереднього закону його відрізняє ряд положень. По-перше, спростовується положення про імміграцію висококваліфікованих працівників, які входять до списку «дефіцитних спеціальностей», по-друге, скасовується перевірка пріоритету громадян ЄС, яка полягала в тому, що німецьке підприємство, яке мало намір взяти на роботу іноземного працівника, мало пройти перевірку Федеральної служби працевлаштування ФРН та довести, що на це робоче місце нема відповідних претендентів ні в Німеччині, ні в іншій країні ЄС.

В законі також прописані норми, які передбачають вимоги до мігранта, який хоче мати роботу в країні, а саме:

1. Мігрант повинен визнати свою кваліфікацію. Кваліфікованим працівником визнається громадянин третьої країни, який володіє кваліфікованою професійною освітою, отриманою в Німеччині, або іноземною професійною кваліфікацією, яка рівнозначна німецькій, німецьким, визнаним іноземним або іншим дипломом, який рівнозначний німецькому. Процедура визнання кваліфікації досить складна та бюрократизована, і залежно від професії може проводитись або на федеральному рівні, або на рівні земель. Підтверджувати кваліфікацію не потрібно тільки спеціалістам ІТ-технологій, які мають досвід роботи не менше 3 років, а запропонована їм зарплата становить не менше 4020 євро.

2. Мігрант може приїхати до Німеччини з метою пошуку роботи. Після вступу в дію нового закону для того, щоб працевлаштуватись в Німеччині, не обов'язково наперед укласти контракт з роботодавцем. Тепер трудовим мігрантам надається право перебувати протягом 6 місяців у країні та шукати роботу, але для цього необхідно підтвердити знання німецької мови на рівні B2 та можливість забезпечити своє перебування в країні на рівні 823 євро на місяць, оскільки німецький уряд не надає пошукачам роботи соціальних виплат.

Хоча німецька влада й прийняла довгоочікуваний закон, який значно спрощує бюрократичні процедури, але він все таки не виправдав очікування ні потенційних мігрантів, ні роботодавців. Процедура визнання диплома залишається досить складною та заплутаною, вимога знання німецької мови на рівні B2 є також свого роду перешкодою, адже дуже мало потенційних мігрантів знають чи готові вивчити за короткий термін таку важку мову. Окрім того, потрібно підготувати багато документів, різних довідок,

перекладених та завірених нотаріусом чи апостилем, а це займає багато часу та витрат.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Демографічна криза розвинених країн світу ставить під питання майбутній економічний розвиток цих держав. Відсутність достатньої кількості людського капіталу може створити реальну загрозу, тому ці країни вже активно працюють над цим питанням та проводять виважену і систематичну міграційну політику.

Після вступу до ЄС Польщу залишила велика кількість працездатного населення, що мігрувала до країн Північно-Західної Європи, а зараз вона потребує все більше і більше мігрантів, адже економіка динамічно розвивається, і без мігрантів стане неможливим освоєння нових інвестицій. Тому на державному рівні було проведено численні заходи, прийнято багато законодавчих актів, які зробили польський ринок праці одним із найдоступніших в Європі. Поступово змінюється і природа міграції, дедалі більше працівників розглядають Польщу не просто як країну для сезонного заробітку, а як місце свого довгострокового, а часто і кінцевого проживання.

Німеччина, яка на сьогоднішній день також відчуває гостру нестачу трудових ресурсів, проводить дещо іншу політику. Вона спрощує бюрократичні процедури, але, по-суті, її ринки ще залишаються доступними тільки для кваліфікованих працівників, які змогли довести свою професійну кваліфікацію. Тобто проводиться так званий відбір кращих із кращих, для яких пропонують гідні умови праці та одні з найвищих заробітних плат в ЄС. Польський уряд висловлює побоювання, що велика частина мігрантів переїде до Німеччини, але на сьогодні ми можемо стверджувати, що в найближчому майбутньому ці обсяги будуть невеликими. Перспективи подальших досліджень включатимуть розгляд та аналіз основних потенційних донорів мігрантів для ЄС, визначення особливостей та можливостей цих країн в експорті трудових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. К : НІСД, 2018. 472 с.
2. Пак Н.А. Міграційна політика Європейського Союзу: проблеми і перспективи. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2017, №6. С.54-57.
3. Ніколаєць К. Трудова міграція до країн Європейського Союзу: фактори та наслідки. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 5. С.101-115.
4. Європа приречена постаріти, але наслідків вона може й не відчувати. *Foreign Policy*. URL: <https://www.unian.ua/world/10847246-foreign->

policy-uevropra-prirechena-postariti-ale-naslidkiv-vona-mozhe-y-ne-vidchuti.html. (дата звернення: 10.04.2020).

5. Як Польща бореться за українських трудових мігрантів. *Український інститут майбутнього*. URL: <https://www.uifuture.org/publications/news/24039-yak-polsha-boretsia-za-ukrainskych-trudovych-migrantiv>. (дата звернення: 10.04.2020).

6. Нагорняк Т. Л., Пачос Ю. В. Міграція українців до Польщі як наслідок державної політики. *Політичні інститути та процеси*. 2018, №3. С.27-35.

7. Українців ласкаво просять до Польщі. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2884960-ukrainsciv-laskavo-prosat-do-polsi.html> (дата звернення: 24.04.2020).

8. Поляки оцінили внесок українських мігрантів у ВВП країни. *Мінфін*. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2019/11/03/39587173/> (дата звернення: 24.04.2020).

9. Ларіна М. Чи поїдуть українські робітники до Німеччини навесні 2020? *Політична критика*. URL: <https://politkrytyka.org/2019/10/25/chy-royidut-ukrayinski-robotnyky-do-nimechchynu-navesni-2020/> (дата звернення: 25.04.2020).

10. Як Німеччина заохочує трудових мігрантів. *Кореспондент.net*. URL: <https://ua.korrespondent.net/world/4173262-yak-nimechchyna-zaokhochuie-trudovukh-mihrantiv> (дата звернення: 26.04.2020).

11. «Новий міграційний закон»: Німеччина відкриває двері для робочих мігрантів. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2605082-novij-migracijnij-zakon-nimeccina-vidkrivae-dveri-dla-robocih-migrantiv.html> (дата звернення: 26.04.2020).

REFERENCES

1. Malynovska, O.A. (2018) *Mihratsiina polityka: hlobalnyi kontekst ta ukrainski realii* [Migration Policy: Global Context and Ukrainian Realities]. *Natsional'nyy instytut stratehichnykh doslidzhen'* – National Institute for Strategic Studies, 272 [in Ukrainian].

2. Pak, N.A. (2017) *Mihratsiina Polityka Yevropeiskoho Soiuzu: problemy i perspektyvy* [European Union Migration Policy: Challenges and Prospects]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina*. – Bulletin of the Kharkiv National University named after V.N. Karazin, 6, 54-57 [in Ukrainian].

3. Nikolaiets, K. (2018) *Trudova mihratsiia do krain Yevropeiskoho Soiuzu: faktory ta naslidky* [Labor migration to EU countries: factors and consequences]. *Zovnishnya torhivlya: ekonomika, finansy, pravo* – Foreign Trade: Economics, Finance, Law, 5, 101-115 [in Ukrainian].

4. *Ievropa pryrechena postarity, ale naslidkiv vona mozhe y ne vidchuty* [Europe is doomed to age, but it may not feel the consequences]. *Foreign Policy*. Retrieved from <https://www.unian.ua/world/10847246-foreign-policy-yevropa-pyrechena-postariti-ale-naslidkiv-vona-mozhe-y-ne-vidchuti.html>. (date of access 10.04.2020) [in Ukrainian].
5. Yak Polshcha boretsia za ukrainskykh trudovykh mihrantiv [How Poland fights for Ukrainian labor migrants]. *Ukrainian Institute of the Future*. Retrieved from <https://www.uifuture.org/publications/news/24039-yak-polsha-boretsia-za-ukrainskykh-trudovykh-migrantiv> (date of access 25.07.2018) [in Ukrainian].
6. Nahorniak, T. L., & Pachos, Yu. V. (2018). Mihratsiia ukrainsiv do Polshchi yak naslidok derzhavnoi polityky [Migration of Ukrainians to Poland as a Consequence of State Policy]. *Politychni instytuty ta protsesy – Political institutions and processes*, 3, 27-35 [in Ukrainian].
7. Ukrainsiv laskavo prosiat do Polshchi [Ukrainians are welcome to Poland]. *Ukrinform*. Retrieved from <https://minfin.com.ua/ua/2019/11/03/39587173/> (date of access 24.04.2020) [in Ukrainian].
8. Poliaky otsynily vnesok ukrainskykh mihrantiv u VVP krainy [Poles have estimated the contribution of Ukrainian migrants to the country's GDP] *Minfin*. Retrieved from <https://minfin.com.ua/ua/2019/11/03/39587173/> (date of access 24.04.2020) [in Ukrainian].
9. Larina M. Chy poidut ukrainski robitnyky do Nimechchyny navesni 2020? [Will Ukrainian workers travel to Germany in spring 2020? *Political criticism*. Retrieved from <https://politkrytyka.org/2019/10/25/chy-poyidut-ukrayinski-robitnyky-do-nimechchyny-navesni-2020/> (date of access 25.04.2020) [in Ukrainian].
10. Iak Nimechchyna zaokhochuie trudovykh mihrantiv [How Germany encourages migrant workers]. *correspondent.net*. Retrieved from <https://ua.korrespondent.net/world/4173262-yak-nimechchyna-zaokhochuie-trudovykh-mihrantiv> (date of access 26.04.2020) [in Ukrainian].
11. «Novyi Mihratsiyni zakon»: Nimechchyna vidkryvaie dveri dlia robochykh mihrantiv [New Migration Law: Germany opens the door for migrant workers]. *Ukrinform*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2605082-novij-migracijnij-zakon-nimeccina-vidkrivae-dveri-dla-robocih-migrantiv.html> (date of access 26.04.2020) [in Ukrainian].